

BUITEN

4^e JAARGANG N° 13.

ZATERDAG 26 MAART 1910.

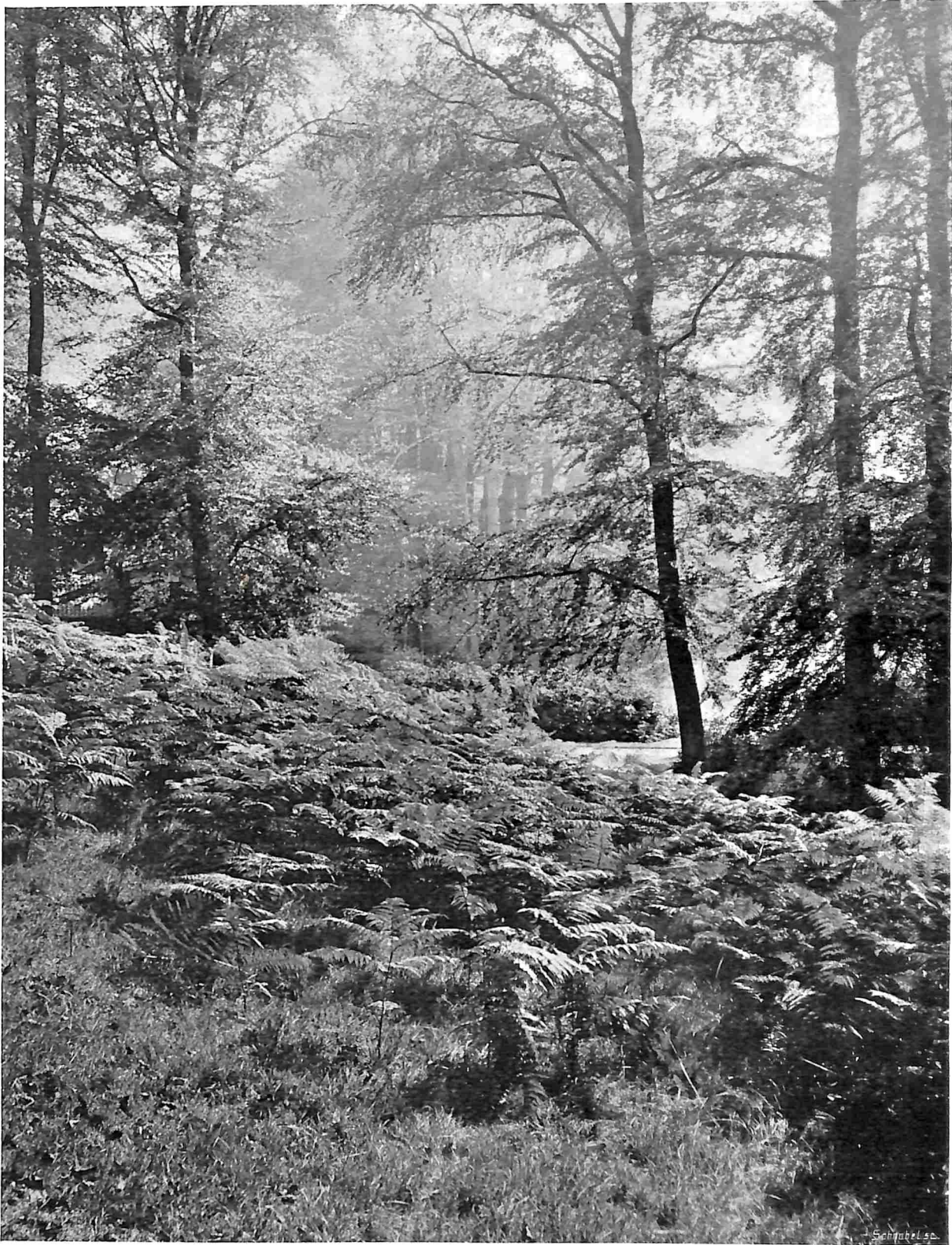

Foto Henri Meijer. VARENS EN BEUKEN OP HET LANDGOED ZIJPENDAL BIJ ARNHEM.

INHOUD:

VARENS EN BEUKEN OP HET LANDGOED ZIJPENDAL BIJ ARNHEM. ILLUSTRATIE	BLZ. 145
OVERZICHT VAN DE WEEK	„ 146
MIJN VRIEND JACK OF DE WONDERLIJKE AVONTUREN VAN EEN AMATEUR-FOTOGRAAF (SLOT)	„ 146
GEDACHTEN-AVIATIEK, DOOR EDW. B. KOSTER (GEDICHT)	„ 147
BERGMEER, DOOR J. WINKLER PRINS (GEDICHT)	„ 147
HET SLOT HENKENSCHAGE, DOOR DR. XAV. SMITS (SLOT), GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 148—150
EENE VREDESCONFERENTIE AAN DEN VOET VAN HET ARFAK-GEBERGTE, IN HET NOORDWESTEN VAN NIEUW-GUINEA, DOOR F. J. F. V. HASSELT	BLZ 149
ZWARE WERKPAARDEN, DOOR DUVAL VERWEY, GEÏLL.	„ 152
NATIONALE BLOEMENTENTONSTELLING TE HAARLEM, DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTREERD	„ 154
OVER DEN KLEINEN KARKIET, DOOR W., GEÏLLUSTREERD	„ 155
DE STEENUIL, DOOR J. VIJVERBERG, GEÏLLUSTREERD	„ 156

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

13 MAART. Hevige vechtpartij te Roestsjoek in Bulgarije om een geschaakt Turksch meisje; 17 dooden en 32 gewonden. Algemeene staking van het trampersoneel te Rome.

14 MAART. Lord Rosebery dient in het Britsche Hoogerhuis zijn voorstel tot vrijwillige hervorming van het Hoogerhuis in. De Duitsche rijkskanselier kondigt in den Rijksdag aan, dat er een wetsontwerp klaar ligt tot het verlenen van zelfbestuur aan Elzas-Lotharingen, waardoor het Rijksland gelijk komt te staan met de Bondsstaten.

15 MAART. Het gerechtshof te Amsterdam vernietigt wegens een gebrek in den vorm, het veelbesproken vonnis van de Haarlemsche rechtbank, waarbij een eedsweigeraar was ontslagen van rechtsvervolging, en opnieuw rechtdoende, ontslaat hem eveneens van rechtsvervolging.

Uit Soerabaja wordt geseind, dat de cholera zich sterk uitbreidt en dagelijks gemiddeld 40 gevallen van die ziekte voorkomen.

Het debat in de Fransche Kamer over de verduisteringen van den liquidateur Duez eindigt met de aanneming van eene motie van vrouwen in de regeering.

Op bijna alle spoorwegen ten westen van Chicago wordt voor de stokers de werkstaking afgekondigd. Aan de staking, die 47 lijnen omvat, nemen 25.000 man deel.

16 MAART. Aan de Fransche kust spoelt een kist aan, afkomstig van de lading der *Prins Willem II*. Daardoor wordt het vergaan der boot zoo goed als zeker.

Installatie van Jhr. mr. dr. A. Röell als burgemeester van Amsterdam.

Mi. A. J. A. A. baron van Heemstra benoemd tot burgemeester van Arnhem.

De bankier D. F. Scheurleer te 's-Gravenhage door de Leidsche universiteit benoemd tot doctor *honoris causa* in de Nederl. letteren.

Het kiesrechtsontwerp door het Pruisische Huis van afgevaardigden bij derde lezing aangenomen.

17 MAART. Dood van Raden Adipati Aria Prawira di Redja, regent van Tjiandoer, die gedurende 46 jaar op schitterende wijze dit ambt heeft bekleed.

Schandaal in den Duitschen rijksdag, veroorzaakt door jonker van Oldenburg; op aandrang der vergadering wordt hij tot de orde geroepen.

Het Britsche Hoogerhuis besluit de voorstellen van lord Rosebery in behandeling te nemen.

19 MAART. Uit Japan komt bericht van een buitengewoon hevigen storm, waarbij meer dan 50 vaartuigen met 300 menschen zijn verongelukt.

In een meeting te Manchester zinspeelt de minister Churchill

er op, dat binnenkort nieuwe verkiezingen te verwachten zijn. 20 MAART. Vertrek van koning Peter van Servië naar Petersburg; en van den koning en de koningin van Bulgarije naar Konstantinopel.

Mijn vriend Jack of de wonderlijke avonturen van een amateur-fotograaf.

(Slot).

HET is gemakkelijk te begrijpen, dat Jack voor deze tentoonstelling niet inzond. Hij moest zoogenaamd voor zaken uit de stad en keerde eerst weder, toen de termijn van inzending reeds lang verstreken was. Hij schreef direkt uit 't buitenland een brief aan den secretaris en dacht, dat hiermee zijn eer was gered.

Toen hij terugkwam, zag ik hem weer geregeld bij mij: over zijne tentoonstellings-exemplaren sprak hij slechts eens en dat meer om zijn nieuwsgierigheid te bevredigen, dan dat hij er vermaak in schepte aan zijne vernedering, zooals hij het noemde, herinnerd te worden.

Ik verklaarde hem dan ook, dat de kunstjes geheel makkelijk te maken waren.

„Je kunt het op tweeërlei wijze doen, of door reproductie, of door indrukken.

In het eerste geval plak je eenvoudig den kop of wat het is, op den romp of plaats van je foto, waar je het dus verlangt en maak er eene reproductie van, d.w.z. fotografeer het geheel. Na ontwikkeling etc. druk je de plaat gewoon af.

In het tweede geval knipt ge den kop, dien ge er op wilt zetten, netjes uit, na eerst een afdrukje er van gemaakt te hebben op gewoon afdrukpapier. Laat vervolgens den kop geheel verbranden, d.w.z. donker worden, zoodat het papier geen licht meer doorlaat. Kleuren behoeft natuurlijk niet. Vervolgens legt ge den uitgeknipten kop met den emulsiekant tegen het negatief op den uitgekozen romp, en druk als gewoonlijk. Zorg, dat de nieuwe kop zuiver aan den hals aansluit. Indien ge nu je afdruk bekijkt, ziet ge dat alles afgedrukt is, behalve de omtrek van het nieuwe hoofd. Nu dek je met een fijn penseel en goede afdekverf den in te drukken kop op het negatief af, b.v. één c.M. in het rond en beleg het overige gedeelte van je negatief met een stuk zwart papier, waarin ge een gaatje geknipt hebt, waardoor je kop dan zichtbaar wordt. Dit laatste natuurlijk om niet noodeloos je heele plaat met verf in te smeren.

Dan druk je den kop op de gewone manier af op het witgebleven gedeelte van je eerste afdruk en zorgt, dat het overal goed aansluit!

Het afdekken van je negatief geschiedt gewoonlijk aan den emulsiekant, dien je eerst goed gelakt en gedroogd hebt. Later kun je dan de verf er weer met water afbetten.

Ik zou je trouwens raden al je negatieven, waar je eenige waarde aan hecht, te lakken, daar je ze hierdoor in elk geval voor beschadiging behoedt. Je hebt daar speciale preparaten voor, waar je de plaat eerst moet verwarmen en waar dit niet het geval is.

Om het lak goed gelijk op te brengen bij warm lakken, neem je de plaat van onder beet, of liever laat die met den glaskant op je duim, wijsvinger en ringvinger van je linkerhand rusten, en giet met de rechter het lak er op, te beginnen in het midden rechts. Dan laat ge door langzame wenteling het lak over de heele plaat loopen, zoodat het langs den ondersten rechtschen hoek weer in de flesch terug loopt. Vervolgens zet je de plaat in diezelfde positie, dus rechtsche hoek naar onder, in je droogrekje, en veegt desnoods met een stukje filtreerpapier de paar druppeltjes lak, die er nog aan dit hoekje zitten, weg. In het begin zult ge misschien morsen en erg onhandig doen, maar probeer het dan liever eerst weer met een of andere eenigszins dikke vloeistof op een oude plaat. Raak in geen geval de randen van je te lakken negatief met je vingers aan, want het zal je berouwen. Waar je ook nog speciaal op moet letten, is, dat je de plaat niet te veel verwarmt, d.w.z. zoo dat je er als het ware je aan branden kunt. In dat geval kunt ge het geheele negatief door lakken bederven. Goed warm, meer niet."

Nadat ik hem dit ongeveer in die woorden gezegd had, ging hij heen, om weldra terug te komen met een stereoscoop-camera, die hij uit het buitenland had meegebracht, daartoe aangemoedigd door die mooie stereo-afdrukken en transparanten, die dikwijls op den clubavond ter bezichtiging circuleerden.

Het was een van de eerste camera's, waar je het achterdeel verschuiven en zoo met één lens ook werken kon.

Wat was iets voor Jack, hoe meer beweginkjes en hoe meer schroefjes, hoe beter.

Hij was er niet over uit gepraat. Zoo mooi, zoo ingenieus had hij nog nooit iets gezien. Of ik het wel begreep, zag hoe het in elkaar zat? Met elke andere camera moest je eerst zus of zoo doen, maar met deze totdat het mij eindelijk begon te vervelen en ik hem zei, dat de constructie algemeen bekend was, hetgeen hij voor grootspraak hield en hem zoo boos maakte, dat hij er rood van werd. Maar, je begrijpt, in het bezit van zulk een pracht-camera en niemand te hebben, om er mee over te spreken, die er verstand van had, was toch al te erg. Anders was hij reeds lang weg gelopen.

Toen toonde hij mij de foto's, die de verkooper met het toestel in zijn tegenwoordigheid had genomen en ontwikkeld.

Ik bekeek de foto's door mijn stereoskoop, terwijl hij door redeneerde.

„Is het niet om voor te knielen? Je ziet de menschen niet alleen, alsof ze leven, maar je ziet als het ware om ze heen. Ik heb het nog nooit zoo gezien.”

„Juist, en daarmee spreek je in een paar woorden het vonnis over deze fotografieën uit. Kijk eens, Jack . . .”

„Ha, ha, ik wist het wel, dat het weer niet zou deugen. Bij jou deugt nooit iets. Maar iets anders, Knips, laat jij me eens een van jouw stereoscoop-opnamen zien, die het tegen deze poort met dien wagen in het midden kan opnemen. Neen, doctertje, dezen keer wil ik niets van je hooren. Kijk eens, de fabrikant, waar ik deze camera kocht, heeft zelf camera en lenzen gemaakt en tevens negatieven en afdrukken. Dus nu ben ik toch wel zeker het allerbeste te hebben, dat op de wereld te vinden is, niet waar? Bovendien heb ik wel honderdmaal hooren vertellen, dat de lens niet liegt en teruggeeft wat ze ziet.”

„Dat is ook zoo; zooals de lens het ziet, geeft ze het ook weer. Maar ik zou je wel het volgende raadsel op willen geven. De een liegt nooit en de andere liegt nooit, en samen liegen ze wel. Ra, ra, wat is dat? Antwoord: Een paar stereoscoop-lenzen, die te ver van elkaar verwijderd zijn. Tusschen deze twee mag nooit groter afstand zijn, dan tusschen je oogen, d.i. natuurlijk gerekend van pupil tot pupil, n.l. + 7 c.M. De rechterlens ziet evenals je oog iets meer van rechts en de linker van links, zoodat het dikwijls met het bloote oog lijkt, alsof je twee afdrukken identiek zijn. Dat dit niet zoo is, ziet ge direkt, als ge twee kopieën van één negatief in je stereoscoop legt; kijk, hoe je wilt, je ziet er geen perspectief in.

Trouwens, wanneer ge voor een rond voorwerp gaat zitten, b.v. een ronde vaas, en knijpt eerst het eene en dan je andere oog dicht, dan kun je zelf het beste zien, dat met het eene je meer van den rechtschen en met je ander meer van de linkschen kant van den vaas kunt onderscheiden. Zoodra nu de lenzen meer dan zeven c.M. van elkaar zijn verwijderd, dus verder dan je oogen, dan zie je dus te veel van weerskanten, en, zooals hier in dit geval, bijna drie volle kanten, iets wat je, zooals je terecht opmerkt, nog nooit in je leven gezien hebt.

De heele kunst bestaat bij ons reeds in het zien, zooals het is, en daaraan hebben de meesten reeds meer dan genoeg. Het gewone zien en opmerken is voor de meesten nog een nieuw te leeren vak, zou ik durven zeggen, en de kunst bestaat hierin, het geziene, en dat wat men daarbij als het ware gevoeld heeft, getrouw weer te geven.

Gaat ge dus iets scheppen, dat nog nooit iemand in natura gezien heeft, of zal zien, dan is dat de kunst belachelijk maken, ook al is het wel eens interessant en amusant te zien, welke dolle dingen je, zooals nu met deze camera, kunt krijgen. Maar dan beschouw ik zulke foto's alléén zooals b.v. jouw tentoonstellingscollectie.”

Dat was nu wel niet aardig van me, om hem daar weer aan te herinneren, maar het was het eerste, dat me in de gedachten kwam.

„Er is niets zoo mooi als stereoscopie, juist omdat ze werkelijk weergeeft, wat je ziet,” zoo ging ik voort. „Dit is dan ook de reden, dat dikwijls een foto, met een gewoon toestel genomen, in het geheel niet voldoet, terwijl dit wel het geval is met een stereoscoop-opname van hetzelfde onderwerp. In 't algemeen en vooral door schilders wordt beweerd, dat fotografie onwaar, perspectivisch onjuist is. Ik neem het aan. Maar laat ze zelve niet vergeten, dat hun mooiste schilderstukken zelfs niet waar zijn, daar ze immers genomen zijn uit één oogpunt, en wij er in den regel toch uit twee zien. Hebben zij nu de kleur op ons voor, — en wie weet hoe lang nog, nu de eerste serieuze stappen in kleuren-fotografie zijn gedaan — wij fotografen hebben de stereoscopie, het eenige ware.

Deze fotografie is dan ook de meest dankbare, die ik ken, en als je er een beetje succes mee hebt, Jack, dan weet ik zeker, dat je me gelijk zult geven, doch. . . zet je lenzen dicht bij elkaar.”

Veel succes had Jack echter met deze camera niet, en daarom had hij ze op een goeden dag geruild, ol misschien verkocht. In elk geval, spoedig toonde hij me weer een tweede exemplaar, en dezen keer was het een statief-camera $8\frac{1}{2} \times 17\frac{1}{2}$ met calico balg. In het midden hiervan was een scherpmpje, eveneens uit calico vervaardigd, dat en aan het achterstuk en aan het voorgedeelte der camera door inschuifbare klampjes was bevestigd, terwijl twee elastiekjes, die onder en boven door de lengte van het scherpmpje heen liepen, zorgden, dat dit steeds gespannen bleef.

Dit was toch weer zoo aardig en eenvoudig, en voordat hij zijn camera nog gebruikt had, had hij dat scherpmpje er zoo dikwijls uitgenomen en weer ingezet, dat het later zonder de minste aanleiding vanzelf die kunstbeweging — van het uitspringen natuurlijk — uitvoerde, zoodat al Jack's opnamen door elkaar liepen, en hij ik weet niet hoeveel platen reeds verknoeid had, vóór ik hem op die fout kon wijzen.

Doch geloof nu niet, dat het daarna niet meer gebeurde, daarvoor was Jack veel te zenuwachtig. En het is toch zoo noodzakelijk, om je altijd voor scherpstelling eerst te overtuigen, of je scherpmpje, zoowel voor als achter goed vastzit, of misschien je elastiekje niet gesprongen is, en of je geen hinderlijke knoop daarvan, waar het samengebonden is, op je matglas krijgt.

Daardoor kwam het dan ook, dat ook hier weer succes achterwege bleef; maar aan zich zelf weet hij dat nooit, zoodat hij er

alweer over dacht eene nieuwe camera aan te schaffen, en hij zou dat ook reeds lang gedaan hebben, ware het niet, dat hij er geen kon vinden, die kon voldoen aan de eischen, die hij stelde. Want hij wilde van alle camera's, die hij gezien had, van deze de eene, en van die de andere constructie in één camera vereenigd zien.

Eindelijk, na er een paar nachten over geslapen te hebben, besloot hij zich er een te laten maken volgens zijn eigen aanwijzing.

En zoo toog hij dan op een goeden dag naar een camera-fabrikant. De laatste mocht hem er al op wijzen, dat de beste werkers zich van die en die camera's bedienden, niets baatte. Overal mankeerde iets aan.

„Zie je,” zeide hij, „als je dit nu met dit en dit en dat kon combineeren en dan met verschuifbaar achterdeel, dat ik hier uitgeteekend heb. . . .”

Zoo geschiedde het dus, dat er een camera voor hem werd gefabriceerd met verschuifbaar achterdeel, spiegelzoeker in natuurlijke grootte, mechanische verwisseling van twaalf platen en zooveel schroefjes en ditjes en datjes, te veel om op te noemen. Toen de handcamera, die meer op een handkoffer geleek, klaar was, was Jack in de wolken, en ofschoon het zoogenaamd zijne uitvinding was, liet hij den fabrikant als een gunst de vrijheid, ze in den handel te brengen. Slechts één conditie maakte hij, dat de camera zijn naam zou dragen, of iets wat er op zou geleek.

De fabrikant, die al gauw zag wat voor vleesch hij in de kuip had, vond alles goed, prees de uitvinding hemelhoog, bedankte geheel opgetogen voor de hem verleende gunst, doopte de camera „Jacko”, zette dat zelfs op een mooi ivoren plaatje, dat aan de camera bevestigd werd, en schreef hem een rekening, waarvan Jack mij nooit heeft durven vertellen, hoe hoog ze was.

Van dien tijd af was mijn vriend Jack voor anderen niet meer te genieten. Hij leefde niet meer onder ons, maar had zich volgens zijn eigen idee in onmogelijk korten tijd boven ons allen verheven.

Groote artikelen verschenen er in de verschillende tijdschriften over zijne uitvinding, of door hemzelf geschreven, of voor hem door anderen, doch allen zwaaiden hem lof toe.

Op de club hield hij een lezing, die bijna een geheelen avond in beslag nam en demonstreerde zijne camera, — iets dat hij alles te zamen gemakkelijk in tien minuten had kunnen doen —, die behalve door hemzelf en misschien een paar onwetende pas geïntroduceerde leden, door niemand praktisch werd bevonden.

Toch was hij nu een publiek man geworden. De maatschappij had hij nu verrijkt met iets van onuitsprekelijk nut, en ofschoon hij altijd over lintjes met een soort van verachting sprak, geloof ik, dat het hem volstrekt niet zou hebben verwonderd of gespeten, als hij eens op een goeden dag verrast werd met den Nederlandschen Leeuw.

Sedert dien tijd was het gedaan met sportpet en knickerbockers, en droeg Jack een hoogen hoed en gekleede jas. Dit zegt reeds alles.

DR. HIERONYMUS KNIPS.

GEDACHTEN-AVIATIEK.

Als breed-zeilende vogelvluchten
Gaan mijne gedachten
Boven der landen en steden geruchten
Door sterrennachten.

Zij wapp'ren de wijde werelden door, en
Jubelen stille,
Doorploegend opalen planetenvoren,
De glinst'rend wit-kille.

Ze omcirk'len de mane, die pralend in luister
Doorwandelt den hemel,
En hooren 't geheimvolle sterrengefluister
In 't flikk'rend gewemel.

Zij blikken op de aarde, wier doelloos verlangen
Uitgaat naar dien hoogen,
Nu roerloos ze rust in haar droomen bevangen
En godd'lijk bedrogen.

EDWARD B. KOSTER.

BERGMEER.

Wie op den spiegel drijft weet niet wat hij moet denken,
Of onder boven is, nu boven onder schijnt;
Want heel de gladde wand, die in het meer verdwijnt,
Staat met zijn dennelast in 't zonnelicht te wenken.
En waar de wateren de groene kegels drenken,
Volgt 't oog diep in het nat de duidelijke lijn
Van uitgestoken tak in waterzonnenschijn,
Wiens onbewogen rust geen stormen kunnen krenken.
Geen kabbling komt er in. De stralen, die zich deelden,
Weerkaatsen 't bodembosch tot in den vollen dag.
Men ziet hoe rond den stam de groene mossen geelden
Tot kussen van fluweel, alsof een lijkkled lag
Op den verdronken boom. Zoo zijn er spiegelbeelden,
Die boven schijnen door wat men diep onder zag.

J. WINKLER PRINS.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET SLOT HENKESHAGE, UIT HET ZUID-OOSTEN GEZIEN.

HET SLOT HENKESHAGE.

(Slot).

WIJ geven nu nog een overzicht van de *histoire précise* van het slot. Het kasteel Henkenshage was in de XVde eeuw bekend onder den naam van het *Huis Strype* of *Streepen*, naar welke benaming de aan het kasteel grenzende landerijen thans nog de „*Strepen*” genoemd worden. Blijkens zijn aanleg en den voorbouw met de poort dateert het kasteel uit het midden der XVde eeuw. In de tweede helft der XVIde eeuw werd het bezeten door den bekenden Jonker Jan Willem die Gruyter. Jonker Nicolaus van (den) Oetelaer kocht het van laatstgenoemde op den 16den Maart 1621. Jhr. Nic. van (den) Oetelaer was gehuwd met Barbara le Lion, die in haar weduwstaat eigenares werd van het Ridderhof ten Bogaerde te Dinther, op een paar uur afstands van Henkenshage gelegen. Na den dood van Jhr. Nic. van (den) Oetelaer kwam het slot aan zijn zoon Jhr. Willem, die door zijn huwelijk met de illustre Agnes van Mérode, mede Heer van Asten werd.

Na den dood van Jhr. Willem van (den) Oetelaer, die zijn dagen in joligheid sleet, werd Henkenshage door de schuldeischers aangeslagen en verkocht aan Jonker Frans Dominicus van den Velde, gezegd Honselaer, wiens zoon Jhr. Jacobus, zijn vader als Heer van Henskenshage opvolgde.

In 1748 werd Willem baron van Haren, hoofdschout van Peeland, Heer van het Kasteel Henkenshage. Deze bewoonde het lange jaren met zijne vrouw Anna Catharina Louisa Natalis, als ook met zijn broeder, den bekenden dichter Onno Zwier van Haren, die te St. Oedenrode in de Hervormde kerk begraven ligt.

Bij den dood van Van Haren (1768) werd het slot wederom door de schuldeischers aangeslagen.

Eigenares werd nu de familie Tissot de Patot. Deze verkocht het weer in 1787 aan Mr. Benjamin de Brueys te 's-Gravenhage, die het met zijne gade en hun zoon Jan Richard bewoonde. Deze Mr. Benjamin de Brueys werd in Juli 1794 door de Ho. Mo. en de Representanten van het volk van Bataafsch Brabant aangesteld tot Raad van den Hove van Justitie in Bat. Brabant, doch weigerde dit ambt te aanvaarden. Den 6den April 1796 werd hij daarop aangesteld tot Raad-Ordinaris in den Hove 's Lands van Utrecht, welke betrekking hij den 12den dier maand heeft aanvaard. Deze laatste eigenaar hield dagboek, waaruit ik het volgende mededeel: „Op Zondag, 14 September 1794, toen het

dorp St. Oedenrode door de Franschen is geattaqueerd en den Heer Fliess, commandant der Hessen op het slot ingekwartierd was, is in den namiddag van dien dag de voorpost op het einde der laan van zijn slot geforceerd, en is er bij het slot zelf geschermtseld, zoodat men aldaar van drie zijden in het vuur zat. Des namiddags is het dorp door de Franschen onder aanvoering van Generaal Bonneau ingenomen en is Mr. de Brueys in gevaar geweest op die laan te worden doodgeschoten, zijnde zijn hand toen door een handgranaat gekwetst; de musketkogels vlogen door de ruiten van de kamer, waarin zijne vrouw pas bevalen was, zoodat aldaar tusschen de penanten der vensters beschutting moest gezocht worden. Daarop zijn eenige Fransche tirailleurs in huis komen rollen en hebben de bewoners beroofd, terwijl nog dien-zelfden dag de Fransche generaal Resnier op het slot zijn intrek is komen nemen.”

In het begin der XIXde eeuw kwam het slot in bezit van de verjaagde Canonnicessen der orde van Augustinus van het klooster Mariëndaal te Diest, die het reeds spoedig verlieten, na het aan Jhr. Chr. Diderick Bangeman Huygens, gevolmachtigd Nederlandsch Minister bij het Deensche Hof, verkocht te hebben. Deze deed het eenige jaren later over aan Jhr. Pieter Jacob de Girard de Milet van Coehoorn. Na zijn overlijden bleef de weduwe met hare kinderen het slot bewonen. In 1904 overleed de weduwe en verkochten hare kinderen het kasteel weldra aan den tegenwoordigen eigenaar. In 1904 was Henkenshage, dat een zestigtal jaren geleden op zijne oude grondslagen en overeenkomstig eene oude afbeelding was herbouwd, geheel in verval geraakt.

Het slot werd nu (met de landerijen) te koop aangeboden. Het kasteel, dat nog maar ruim een halve eeuw geleden herrezen was, en voor welks opbouw de toenmalige eigenaar zelf een landoven voor steenfabricage had aangelegd, zou dan gesloopt worden? Het vervallen slot, waar men boven de stallen nog onlangs de hangende tuinen door de zoldering had zien invallen? Dat mocht niet, dacht de heer Theod. van Gulick. Den 8sten Juni 1905 kwam het eindelijk in het bezit van laatstgenoemde; het ging over aan den W.E.G. heer Theodoor, Rogier, Cornelis, Alphons, Marie van Gulick te 's-Hertogenbosch, die het des zomers met zijne familie eenigen tijd bewoont.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET SLOT HENKESHAGE. DE ZUID-WEST-ZIJDE.

Het is ondoenlijk hier te zeggen, wat al veranderingen, noodzakelijke en nuttige, gemelde heer sedert 1905 hier heeft aangebracht. Men kent het voormalige kasteel — zoo in- als uitwendig — haast niet meer terug.

Van binnen is nagenoeg alles vernieuwd moeten worden; en van buiten? Daar zijn de uitgedroogde en volgegroeide grachten weder „grachten” geworden, waar edelkarpers en vurige goudvisschen door het water stoeien; waar blanke en roode waterlelies op het watervlak schommelen als de riemen der roeiboot het in beweging brengen.

Bruggen zijn er aangelegd, tuinen en parken geprojecteerd en uitgevoerd door Leon. Springer uit Haarlem.

Een fraai wapenschild der familie van Gulick in Bentheimer steen prijkt boven den ingang aan de ophaalbrug.

Ter linker zijde aan de inrijlaan (zie No. 12, blz. 133) is nog onlangs een typisch gebouw, de wachterswoning, gebouwd, waarvan de stijl zich goed aansluit bij het daar ginder in de bosschen weggedoken kasteel.

Een oude helm en een plaatharnas werden bij het reinigen der grachten (1905) gevonden: de roemrijke wapenrusting van een daar met ere gevallen ridder uit den voortijd.

Dr. C. F. XAV. SMITS.

Eene vredesconferentie aan den voet van het Arfakgebergte, in het Noordwesten van Nieuw-Guinea.

I. AANLEIDING TOT DEN STRIJD.

HOOG boven den grond is 't huis gebouwd van Bomneri, den Fak van Waidoni. Hij heeft een plek gekozen, die niet makkelijk toegankelijk is. Men moet geboren Fak zijn om vlug die bergpaden te betreden. Niet licht zal iemand onbemerkt 't huis van Bomneri naderen. Zijn arendsoog ontdekt reeds van verre den naderende. Van zijn jeugd af is hij geoefend in 't bespieden van 't bosch. 't Woud heeft geene geheimen voor hem. 't Is echter niet het gedierte, dat hij vreest. Uitgezonderd een enkele giftige slang, duizendpoot of schorpioen, schuilen er in 't Papoesche bosch geen dieren, die den mensch belagen. Neen, 't is het schepsel van gelijke bewegingen als hij, 't is de mensch, dien hij vreest. Voor elken gast neemt hij zich in acht. 't Is immers meer gebeurd,

dat mannen, die een huis als gasten binnentraden, 't weer verlieten met de afgehouden hoofden van hen, die ze herbergden.

In weerwil echter van alle behoedzaamheid, heeft toch een vijand de zeer smalle, ongemakkelijke trap van het huis beklimmen; is binnengedrongen, zonder dat iemand hem gezien heeft. 't Is de vijand bekend in 't woeste Fakgebergte, gelijk in de metropolen der beschaafde wereld, even gevreesd in de met Smirnasche tapijten belegde paleizen der millionairs als in Bomneri's zeer eenvoudige huis, waar de bewoners zich op de vloerlatten te slapen leggen — de Dood.

Roerloos ligt daar neer Bomneri's eenige dochter. Als iemand op dien leeftijd ziek is, denkt de Fak niet aan krankheid. Zwakke kinderen, oude menschen, dat is mogelijk; maar als iemand in de vaag van het leven ten doode toe getroffen wordt, dan gelooft de Fak aan den invloed eener geheimzinnige macht. Mogelijk een weerwolf, mogelijk vergift, mogelijk een andere oorzaak. Men heeft gewicheld, zelfs 't vocht, dat uit het boven den rook van het vuur gelegde lijk druppelt, is gedronken als ordalium. Duister is nog voor Bomneri de oorzaak van 't sterven zijns kinds.

Zwijgend zit de vader neer. Ook als men 't woord tot hem richt, blijft hij donker voor zich heen zien en antwoordt niet. 't Is voor de omgeving duidelijk, dat Bomneri wat in 't schild voert Gewroken moet zijne dochter worden. Ongewroken zal Bomneri's dochter niet sterven. Die smaad zal niet blijven kleven aan zijn naam.

II. DE WRAAK VAN DEN HEIDEN

Alleen verlaat Bomneri zijne woning. Waarheen? Wie zal 't zeggen? Misschien weet hij 't zelf niet. 't Geweer houdt hij over den schouder; 't lange voorlaadgeweer, bij honderden ingevoerd voor de vogeljacht. Maar wie zal tellen ook de menschenlevens, die een ontijdig einde genomen hebben door een schot uit deze wapenen.

Eensklaps houdt hij stil. Zijn geoefend oor heeft den tred vernomen van een naderend mensch. Vlug als de buidelrat versteekt hij zich tusschen 't geboomte. Hij wordt zeer begunstigd in zijn voornemen. Eenzaam als hij, komt daar een ander langs 't zelfde pad. 't Is Merowi, van een anderen stam. De man heeft Bomneri nooit kwaad gedaan, ze hebben altijd in vrede geleefd. Zal hij? zal hij 't doen? Bomneri is niet gewend lang te wikken en te wegen. Ook niet, als 't om een menschenleven gaat.

't Geweer is gericht. Merowi heeft geritsel vernomen, speurt

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET SLOT HENKESHAGE, DE BINNENPLAATS UIT HET OOSTEN GEZIEN.

even vanwaar 't komt. Dit oogenblik is hem noodlottig. Bomneri heeft den haan overgehaald — 't schot valt, Merowi is getroffen. Maar al te goed.

Bomneri sluipt voorzichtig uit zijn schuilhoek te voorschijn, overtuigt zich, dat zijn slachtoffer werkelijk dood is. Dan verdwijnt de misnoegde trek van zijn gelaat. 't Begint te lichten in zijn straks nog zoo donker oog. Gewroken is zijn dochter, niet meer geschandvlekt is zijn naam.

Welgemoed neemt hij den terugtocht aan. Als hij wederom zijn huis betreedt, dan zien de huisgenooten, dat Bomneri weer de oude is. Hij praat weer, eet met hen, doch zwijgt van zijn daad. Daarvoor is de tijd nog niet gekomen.

Maar zijn kind, dat nog boven den rook hangt, kan nu begraven worden.

Dienzelfden dag komen anderen langs 't pad, waar Bomneri zijn slachtoffer heeft geveld. En met ontzetting zien ze, wat geschied is. Welke vijand heeft Merowi geschoten? Wat had Merowi gedaan, dat zoo'n noodlottig einde hem treffen moest? Men gist, men raadt, men vraagt en zoekt. Niemand, die het rechte antwoord weet.

Toen werd gewicheld. En men kwam tot het besluit, dat Andei schuld had aan den dood van Merowi.

En de stam van Merowi besluit tot een raak (moordtocht) naar de kampong Andei.

De dood van Bomneri's kind zal nog meerdere slachtoffers eischen. En Bomneri zwijgt, zwijgt. De tijd van spreken is

voor hem nog niet gekomen. Wat gaat 't hem aan, of er nog meer menschenlevens zullen afgesneden worden? Zijn dochter is immers gestorven.

III. MEER SLACHTOFFERS.

Door den stam van Merowi wordt een raak georganiseerd. Eenige gasten van den stam der Moré voegen zich bij die raak. 't Doel van den tocht is Andei. Onderweg wordt een bevriend huis bezocht en dáár gevraagd, of men in de richting van Andei vele voetstappen in 't zand heeft gezien. De bedoeling der vraag wordt begrepen. 't Antwoord luidt: „Als ge naar Andei gaat, kap dan maar elken pisangboom of klapperboom, dien ge ziet, om". Ook dit wordt begrepen. En de raak gaat verder naar Andei; 't laatste antwoord heeft de zekerheid vermeerderd, die men reeds meende te bezitten, dat Andei schuld had.

Dicht bij de rivier wordt halt gehouden en men verbergt zich tusschen het dichte geboomte, dat den oever bedekt.

Eenige knapen uit het huisgezin van Johannes, den voornaamsten Christen van Andei, zijn aan 't visschen, zonder eenig onraad te vermoeden. Op één hunner wordt 't geweer gericht, een knaap, die eenigszins van zijne makkers verwijderd, alleen zit in eene kleine prauw.

't Schot hagel treft den armen jongen in de borst, niet doodelijk. Hij duikt onmiddellijk onder, doch komt nog dichter bij de sluipmoordenaars boven. Weer treft hem een schot; nogmaals duikt hij onder. De knaap, die zeer moeilijk spreekt, kan geen schreeuw voortbrengen om zijne makkers te waarschuwen.

Deze zijn echter door 't dubbele schot wantrouwend geworden en komen zien. De ledige prauw, de rook, die nog van het water opstijgt, zeggen genoeg. Ze ijlen hun makker te hulp. De raak vreest gevaar en vlucht. Eenigen der Andeenaars zullen den gewonden knaap naar Menukwari brengen, de gouvernements nederzetting, om aan de bevoegde macht kennis te geven van 't feit en om den knaap geneeskundig te laten behandelen. 1) De overige Andeenaars grijpen naar de wapenen en ijlen de vluchtenden na. Ook zij lossen een schot en vellen daarmede een der Morésche deelnemers aan de raak.

Als 't bericht den stam der Moré bereikt, dan is er droefheid en woede. Woede tegen de Andeenaars, die een hunner doodden. Ze vragen niet, of hun stamgenoot oorzaak heeft gegeven tot zijnen ontijdigen dood. De Andeenaars hebben een hunner gedood. De stam der Moré is beleedigd; de stam der Moré zal zich wreken.

En Bomneri zwijgt. 't Gaat zoo goed naar zijn zin. Laat er bloed vloeien. Zijn dochter is gestorven. Wat gaat 't hem aan, of er meer bloed vloeit?

IV. INMENGING VAN DE REGEERING.

Nauwelijks heeft de ass. resident van Noord Nieuw Guinea de klacht der Andeenaars vernomen, of hij laat 't hem ten dienste staand politievaartuig stoom opmaken en vaart eerst naar Andei, om ter plaatse de zaak te onderzoeken.

Als hem blijkt, dat Andei geen schuld heeft, dan wordt besloten tot eene tuchtiging van den schuldigen stam, die verblijf houdt op Manséman.

Na een bezwaarlijken tocht langs de steile bergpaden, worden de huizen der schuldige Faksi bereikt. Maar de woningen zijn verlaten. De Papoea drukt dit uit door te zeggen: „Alleen de schil der huizen was er nog, de inhoud was verdwenen".

Toch dient er een voorbeeld gesteld te worden. De huizen worden in brand gestoken; een rosse gloed op de bergen en een van verre zichtbare rookkolom verkondigen aan de bewoners van de Doré-Baai en aan de verschillende stammen op het Fakgebergte, dat de Kompanie als 't moet ook de steile bergen kan beklimmen en de dichte bosschen kan doorkruisen.

Behalve de woningen, worden ook de aanplantingen vernield der schuldigen. En de varkens, (met de honden de eenige huisdieren der Faksi), zijn een welkome buit voor

Foto C. van der Maath. HET KASTEEL HENKESHAGE. WACHTERSWONING.

de politiedienaren, die den ass. resident vergezellen. Na de straoefeningen trekt de ass. resident weder terug.

Een gedeelte der Faksi, die niet aan de raak meegedaan hadden, en wier woning gespaard was gebleven, verzochten den ass. resident zich tijdelijk bij Menukwari te mogen vestigen, daar ze de wraak der getuchtigden vreesden. Aan welk verzoek ook voldaan werd.

Toen de Faksi teruggekeerd waren tot hunne verwoeste haardsteden, komt daar wraakzucht op in hunne harten, niet tegen de toch voor hen onbereikbare Kompanie, maar tegen de Andeienaars, die de Kompanie geroepen hadden en die als de oorzaak der ellende werden beschouwd. Want immer nog bleef 't onbekend, dat het Bomneri was, die Merowi had geveld. Andei was 't, naar men dacht; Andei was 't, dat den Moréer had neergelegd; Andei was 't weer, dat de Kompanie geroepen had. Andei was de oorzaak der ellende. Andei zal wederom boeten.

En Bomneri zwijgt. 't Gaat goed zoo. Hij heeft plezier van zijn werk. En wat de oorzaak moge geweest zijn van den dood zijner dochter — gewroken is ze, dat is zeker.

V. DE LAATSTE SLACHTOFFERS.

De Mansémammers, gesteund door den stam Moré, besluiten tot een nieuwen raak. 't Zal wederom gemunt zijn op Andei. De maatregelen worden nu beter genomen.

Men zal nu niet gaan tot het eigenlijke Andei — dat is gebleken gevaarlijk te zijn; en daarenboven, hebben ze niet gehoord, dat de groote heer, die te Menukwari woont er die gevreesde oepassi 2) heeft geplaatst om de Andeienaars nog te beschermen, die dan toch huns inziens de eigenlijke schuldigen zijn?

Neen niet naar Andei; maar op Mabo woont Rjèmi met zijne vrouw. De laatste is een Andeische, de eerste is bevriend met de Andeienaars, en... die Rjèmi heeft ook heel wat onschuldige vergoten bloed op zijn geweten. Daarheen gaat dus de tocht, en ditmaal gelukt 't maar al te goed. Andei wordt opgeschrikt door 't bericht: „Rjèmi en zijne vrouw zijn beiden door de Mansémamsche raak gedood, en de hoofden van beiden zijn meegenomen”.

Den bestuursambtenaar wordt mededeeling gedaan van 't nieuwe feit. Door allerlei omstandigheden, 't gebied is zoo ontzettend groot, kwam 't niet tot een tweede tuchting.

't Lot vooral der jonge vrouw, die gedood werd, wekte medegevoel. Dat Rjèmi viel, bracht niet zoo veel droefheid teweeg. Hij had de spreuk bevestigd: „Die eens anders bloed vergiet, diens bloed zal ook vergoten worden!” De verhouding werd niet beter tusschen de verschillende stammen door dit laatste feit.

En nu lekte 't uit, door ik weet niet welke omstandigheid, dat Bomneri de ware schuldige was; dat hij door den moord op Merowi 't vuur had aangestoken.

De bergstammen, gewend de bosschen te doorkruisen, voelden zich niet behaaglijk in den toestand, waarin men geraakt was. Overal meende men een vijand te zullen ontmoeten. Niet anders dan in groote troepen en dan zwaar gewapend, dorst men tochten te ondernemen. Nergens kon men veilig zich nederleggen; achter elken boom, elke struik, in elke vallei, op iederen bergtop kon de vijand schuilen. Dergelijke toestand ging drukwerk maken, en van weerszijden begeerde men den vrede.

Parlementairen werden gezonden van den eenen stam tot den anderen, om de betalingen te regelen. Want het bloed van alle verslagenen moest betaald worden.

Aan den onrustigen toestand zou een einde komen.

VI. DE VREDE.

De goeroe van Andei zond me zekeren dag een schrijven van den volgenden inhoud: „'t Is u wellicht aangenaam te vernemen, dat de Faksi en de Andeienaars over twee dagen zullen te zamen komen om kalk te werpen”.

Kalk werpen (san afer) is de Noefoorsche uitdrukking voor vrede maken, en het kalkwerpen dient bij de Noefooren om den geest der dooden te verblinden.

Op mijn beurt verwittigde ik den tijd. wd. ass.-res. van hetgeen te gebeuren stond. 't Plan werd gevormd om met het politievaartuig „Pionier” naar Andei te stoomen, waar we meenden, dat de vrede zou gesloten worden.

Mijne vrouw en ons dochttertje, benevens 2 Engelsche natuuronderzoekers, zouden mede van de partij zijn.

Te Andei vernamen we echter, dat de vrede zou gesloten worden op Waidoni. Dat was niet heel veel verder. We stoomden verscheidene prauwen voorbij, zoowel van Andeienaars, als van Noefooren, die mede belang hadden bij den vrede, al waren ze er niet direct bij betrokken. De Noefooren n.l., strandbevolking der Doré-Baai, voelen zich meerendeels te hoog voor landbouw en tuinarbeid, en betrekken daarom land- en tuinbouwproducten van de binnenlanders, de Faksi, over wie zij zich langzamerhand eenig gezag hebben aangematigd. En daarom meenden ze niet bij deze ceremonie te mogen gemist worden.

De plek voor de vredesluiting bestemd leende zich werkelijk goed voor eene groote volkssamenkomst. Een breed strand, daarachter eene laagvlakte en een kleine rivier met goed water.

De ons vergezellende Noefooren waren onmiddellijk aan 't werk getogen, om een plekje voor ons gereed te maken, waar we rustig de komende dingen konden afwachten. Een breedgekroonde boom bood welkome schaduw.

Hoewel de ass.-res. zich liet vergezellen door inlandsche politiedienaren, liet hij dezen aan boord van de „Pionier”, daar de Faksi bij ontschepping van dezen wellicht den moed zouden missen

te naderen. Van ééne zijde waren de belanghebbenden prompt op tijd — Andei. De tegenpartij liet zich nog wachten.

De Andeienaars hielden zich bezig met het uitvoeren van hun krijgdsdans, of liever 't moest als krijgdsdans gelden. In gesloten gelederen kwam de gansche bende, ook vrouwen, in versnelden pas aanrukken, de bundels pijlen en bogen hoog opgeheven, en de hakmessen werden dreigend gericht naar de zijde, vanwaar de tegenpartij verwacht werd. Dit alles onder 't aanhoudend geroep van a, i, oe — a, i, oe. Eensklaps zag men dan de bende stilhouden, zich als op één klomp vereenigen en dan, op één plek blijvende, hun a, i, oe — a, i, oe uitbrullen, immer de tegenpartij, die nog onzichtbaar was, uittartende.

Met ons stonden ook Andeienaars dit spel aan te zien. Gevraagd, waarom zij niet medededen, werd geantwoord, dat alleen zij mee mochten springen, die aan den raak meegedaan hadden.

De tijd ging om, en de tegenpartij liet zich wachten. 't Werd middag en nog was niets te zien. Eenige onzijdigen waren reeds op pad gegaan om de tegenpartij te roepen en... gerust te stellen omtrent het schip, want er werd gedacht, dat de tegenpartij vreesde in een val te loopen. Eindelijk daar werden in de verte eenige gestalten zichtbaar, meerderen volgden, nog meer. 't Werd nu ernst. Op geringen afstand van den Andeischen troep werd halt gemaakt. Op haar beurt hield de Mansémamsche partij haren krijgdsdans. Twee vrouwen trokken door hare opgewonden bewegingen zeer de aandacht. 't Leek, of zij de mannen tot den krijg aanvuurden. Dat waren de beide vrouwen van Merowi, 't eerste slachtoffer van Pomneri's wraakzucht. Ook de uitgeweken Mamsémammers, die door den ass.-resident meegenomen waren naar Doré, waren tegenwoordig. Tusschen hen en hunne stamgenooten hadden zeer hartelijke begroetingen plaats. Intusschen liep eene vrouw, eene Andeische verwant aan de Mansémammers, heen en weer. Zij moest zich overtuigen, of aan weerszijden de betaling van het zoengeld wel in orde was. Dat bleek in orde.

't Trok mijne aandacht, dat voor Rjèmi de helft betaald werd van 't geen voor zijne vrouw was bestemd. Gevraagd naar de oorzaak van dit verschil, werd geantwoord, dat Rjèmi heel wat moorden op zijne rekening had, terwijl diens vrouw onschuldig was.

Nu werd tusschen de beide partijen eene kleine stellage opgericht van boomtakken. Voor 't laatst voerden de beide partijen den krijgdsdans uit, en toen ijlden allen naar bedoelde stelling. Vlak er vóór werd halt gemaakt. De voorman der Andeische partij en die van den Mansémamschen troep hieven een bamboe op gevuld met water. Drie malen wierp ieder der voormannen over de stelling heen de tegenpartij met het water uit de bamboe. Dat was de vrede.

Even snel, als ze gekomen waren, ijelde nu iedere partij terug naar hare vorige plaatsen. De betalingen werden uitgewisseld. Eenig verschil ontstond over een geweet, dat niet goed in orde zou zijn. 't Geschil werd voor den wd. ass.-resident gebracht. Nog waren er eenige oneffenheden, waarover hevig gekibbeld werd. Dit kwam echter ook in orde.

De zon neeg reeds sterk ten ondergang, toen Noefooren en Andeienaars plaats namen in hunne prauwen en de Mansémammers den terugtocht aanvaardden, gerust in de overtuiging, dat het bosch nu weder vrij was en men voorloopig geen vijand behoefde te vreezen.

De Mansémammers en de Moréers hadden eerst nog hunne oudsten bij den wd. ass.-resident gebracht om eene aanstelling voor hen te verkrijgen tot hoofden, met de belofte, dat ze zich schikken zouden naar de bevelen van de Kompanie.

De „Pionier” nam de prauwen op sleeptouw, een aardig gezicht.

Kwawi, Juli 1909.

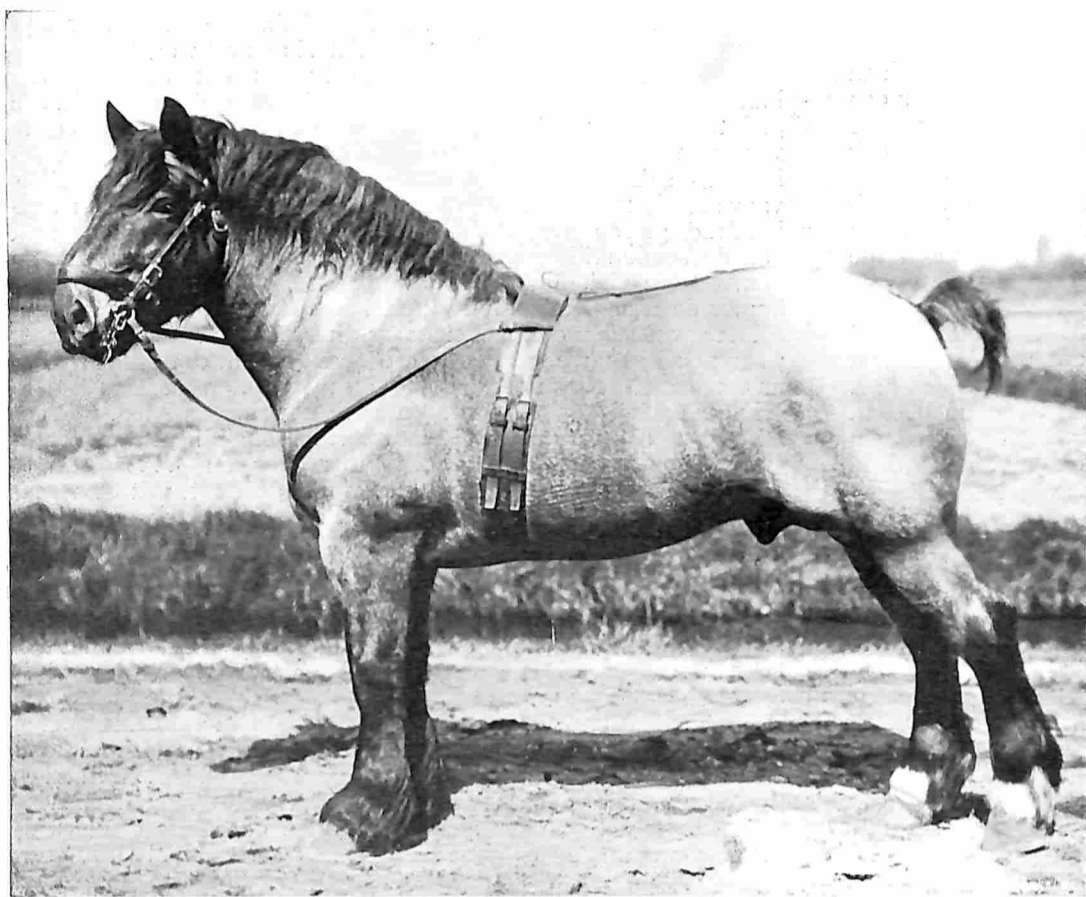
F. J. F. v. HASSELT,

1) De knaap herstellde schijnbaar. Later is hij toch aan de gevolgen overleden. 2) Verbarstering van „oppasser”, politiedienaar, dien men algemeen in Indië „oepas” noemt.

AANTEEKENINGEN. Eenige malen werd in bovenstaand opstel de naam „Menukwari” genoemd. De officieele benaming voor de hoofdplaats van Noord-Nieuw Guinea Manokwari is fout. Menukwari, samengesteld uit de woorden menu en kwar met het aanhechsel i, dat eenigszins de waarde heeft van ons lidw. het of de, beteekent „het oude dorp”, gelijk op het eilandje Mansimam een plaats heet Menubabo, het nieuwe dorp. Gelijk bekend is, zijn de Noefooren van elders, van 't eiland Noemfori en van de Schouten-eilanden afkomstig. Ze hebben zich aan de kusten van de Doré-Baai en elders gevestigd. De oorspronkelijke bevolking zijn de binnenlanders, de Faksi. Aan deze eerste vestiging is 't volgende verhaal verbonden.

Een prauw met bewoners van Noemfori kwam in de Doré-Baai, vooral met de bedoeling er te visschen. Ze vonden 't daar een goede plaats om zich te vestigen, doch ze vreesden de binnenlanders. Terwijl ze bezig waren hunne visch te rooken kwam een hond uit 't bosch te voorschijn. „Waar honden zijn, zijn menschen” was de redeneering. Ze deden den hond een touwtje om den hals, waarin drie knoopen gelegd waren; dit beteekende naar Papoesche gewoonte: „We wachten u over drie nachten.” 't Teeken werd begrepen en na drie nachten verschenen werkelijk binnenlanders. Men sloot vriendschap en de Noefooren vestigden zich aan de Doré-Baai. Deze oudste vestiging heette Menukwari. Om de vele ziekten, die hen troffen, vertrokken de Noefooren naar andere plaatsen in de Doré-Baai. Ook op andere eilanden, waar Noefooren zijn of geweest zijn vindt men plaatsen, die Menukwari heeten; op 't eiland Noemfori dragen zelfs twee plaatsen dien naam.

Fak. De strandbevolking noemt iederen binnenlander of bergbewoner Fak. De Faksi (m.v. van Fak), zijn echter ook in verschillende stammen verdeeld: Mansibaber, Atam, Manikion, enz. De bewoners v/h. Arfakgebergte zijn echter de „Fak kakoe” (d.w.z. de echte Fak). Hoe de naam Arfak der kaarten ontstaan is, weet ik niet. Men hoort dien naam door de inlanders niet gebruiken. 't Trof mij echter dien wel weer te hooren op Biak, waar ook de bewoners van het binnenland Arfak genoemd werden en Arfoe. Deze Biaksche binnenlanders onderscheiden zich in taal en gewoonten niet noemenswaard van de strandbevolking. In de Doré-Baai is dat verschil, gelijk bekend zeer groot.

DRAGON DE LAMOURETTE,
BELGISCHE ROODSCHIMMELHENGST, GEBOREN IN 1904.

ZWARE WERKPAARDEN.

BIJGAANDE afbeeldingen geven het type weer van het zwaargebouwde werkpaard, zooals dat in gebruik is voor sleeperswagens, bierbrouwerijen, rangeeren van spoorwegwagons en voor ander zwaar werk. Zij behooren tot het koudbloedige paardenslag, dat zich kenmerkt door een lympathisch temperament met kalmèn, zwaarmoedigen gang, in tegenstelling van de warmbloedige paarden, die een sanguïsch temperament hebben, dus vol actie en energie. Dit koudbloedige paard bereikt doorgaans een hoogte van 1.75 M.; het

grootter en zijn de prijzen tot het drievoudige van vroeger gestegen! Geen wonder dat de fokkerij weer opbloeit; nog steeds is de vraag grooter dan het aanbod, zoodat de fokkers ongekende zaken doen.

Bij ons wordt de paardenfokkerij door het Rijk aangemoedigd; jaarlijks wordt f 75,000 ter beschikking gesteld, waarbij dan nog de provinciale subsidies komen. Op de keuringen en tentoonstellingen worden hengsten, merriën en veulens onderling vergeleken en daarna met geldprijzen bekroond. Het aanleggen van paardenstamboeken en de verplichte hengstenkeuring hebben ook veel bijgedragen tot vooruitgang van ons paardenras. De financiële resultaten der paardenfokkerij zijn overal in ons land

gestegen, waardoor die fokkerij zich dan ook in alle provinciën uitbreidt en het aantal fokmerriën tot ongeveer 65,000 is geklommen; de geheele paardenstapel in Nederland bedraagt 300,000 stuks.

De Nederlandsche Harddraverijen Renvereniging, welke zooveel goeds tot stand gebracht heeft waar het betref de verbetering van ons paardenras, heeft in de laatste jaren verschillende koudbloedhengsten ingevoerd; het zijn zeer kostbare dieren van prima afstamming, die de klasse van onze paarden ongetwijfeld zullen verbeteren. De eenige zekere weg om paardenfokkerij winstgevend te maken, is het fokken van een paard van goede klasse.

De zware werkpaarden kwamen vroeger uit Engeland en Frankrijk. Het Shirehorse, het zwaarste trekpaard dat Engeland fokt en bezit, is ontstaan uit het Old English war-horse, dat als oorlogspaad werd gebruikt in de riddertijden, maar later, toen de zware wapenrustingen verdwenen en de landbouw meer op den voorgrond trad, als werkpaard dienst deed. Het heeft een breede, diepe borst met schuinliggenden schouder, sterke rug, goede lenden en een krachtige achterhand; de beenen zijn zwaar en sterk behaard. Een variëteit van de Shire is het drayhorse, het brouwerspaard, dat vooral in Londen, Liverpool en Manchester zeer gezocht is, niet alleen om de grootte, maar vooral omdat het dier in weerwil van zijn grofheid, zoo vlug ter

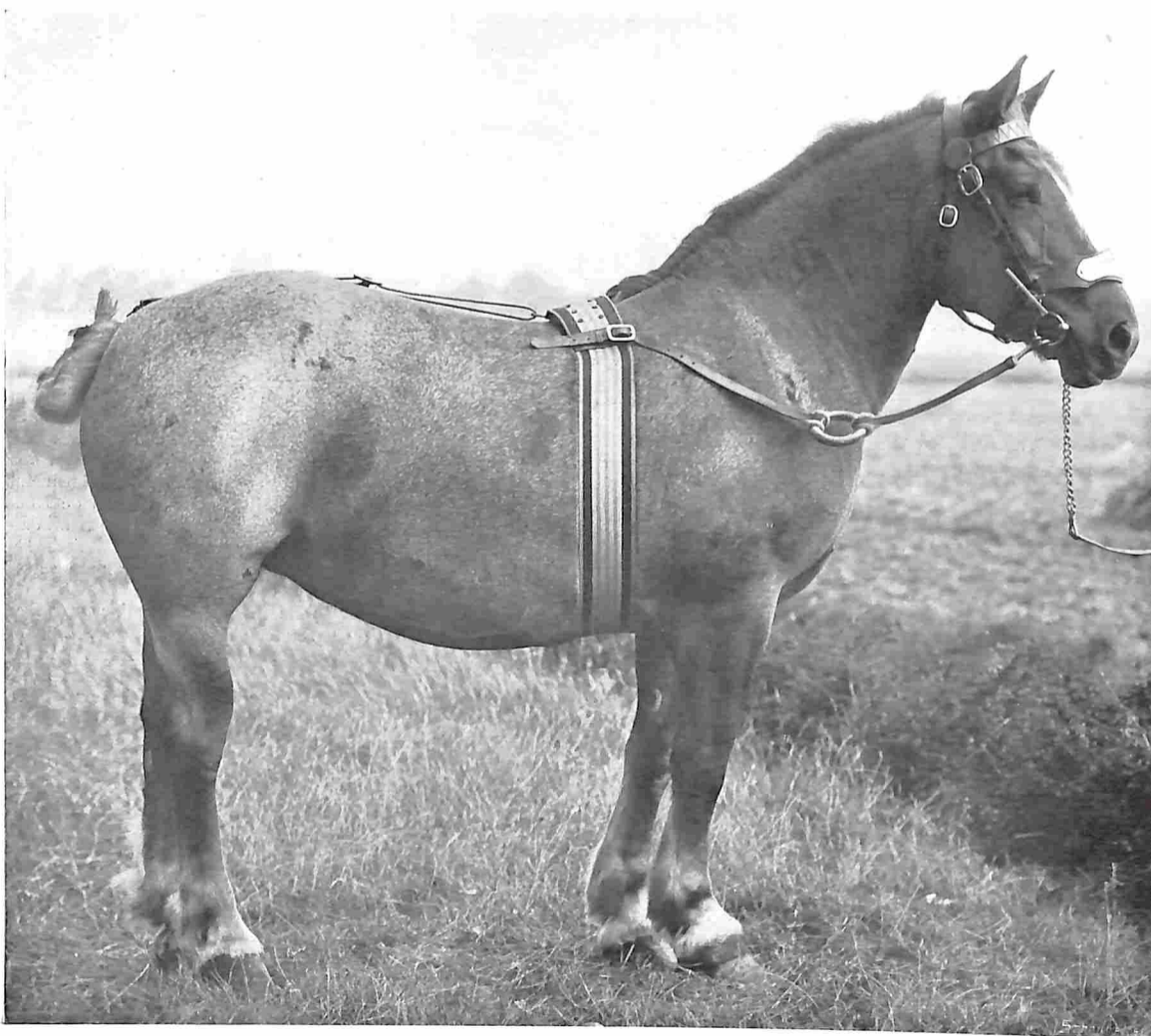

Foto J. Magielse.

EEN GOED ZEEUWSCH WERKPAARD.

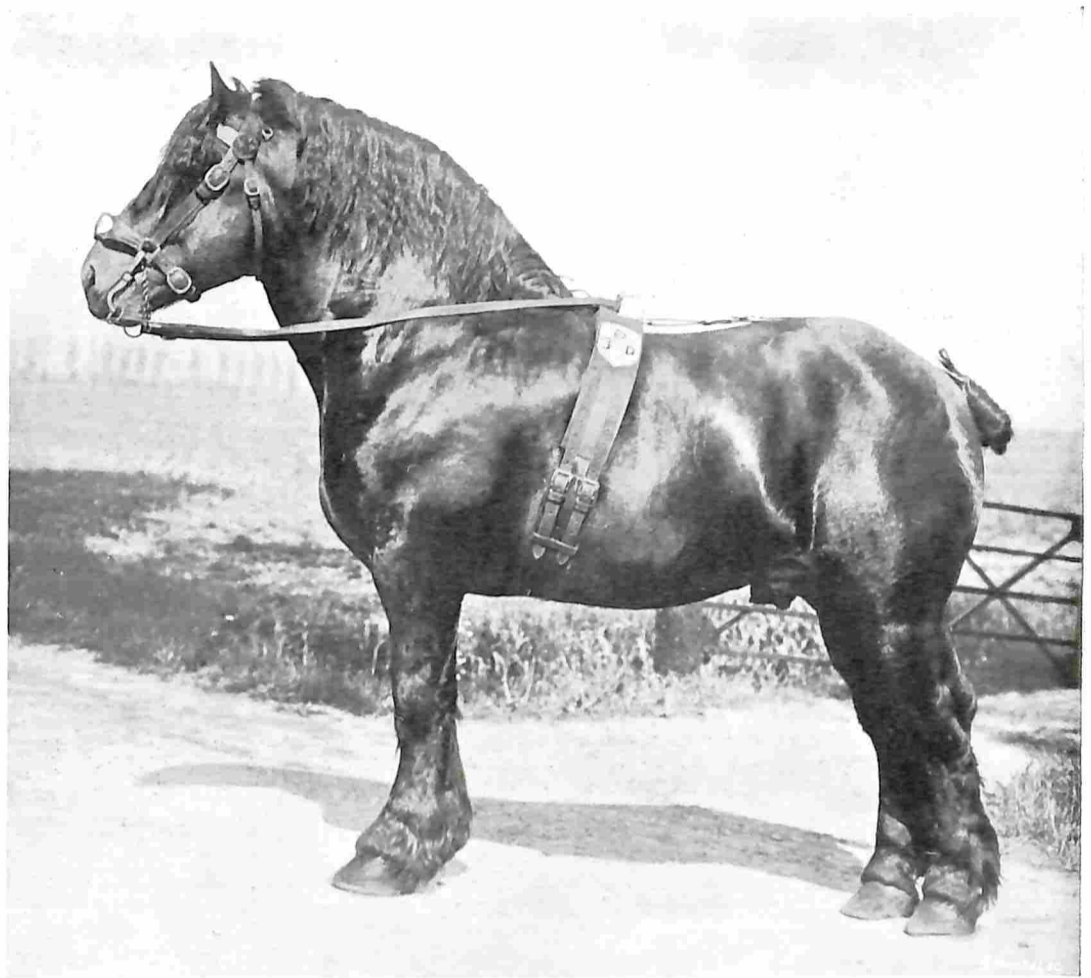
been is. Mr. Frost zegt dat de roem van den Shire ligt in zijn lichaamsgewicht en zware beenen; „zij moeten zoo breed zijn als een vrachtwagen en onder iedereen hoek een goed been” is een oud Engelsch gezegde. Zij moeten minstens 1000 K.G. wegen, zonder bepaald vet te zijn. Men geeft ze per dag het volgende middagmaal: 13 pond haver, 6 pond boonen, 3 pond mais en 15 pond hooi; geen wonder dat zij dan zwaar worden! Naar men zegt was de Shirehengst Great Britain, gefokt door Mr. Bultitaft, het zwaarste paard dat ooit bestaan heeft; in 1889 werd hij verkocht naar Amerika en woog toen 1260 K.G.

Een ander zwaar Engelsch paard is de Clydesdaler, die veel in Schotland gefokt wordt; hij is lichter dan de Shire en bereikt bij een hoogte van 1.68 M. een gewicht van 800 K.G. de kleur is over het algemeen bruin of zwartbruin met veel afteekeningen en de gang is in stap wat zwaar, maar, in weerwil van de lichaamsgrootte, vlug en zeer regelmatig; zelfs kan deze colossus in draf worden gebruikt. Ook het Suffolkpaard is een cart-horse; zij zijn buitengewoon krachtig, zwaar gebouwd, meestal voskleurig en zeer volhardend in den arbeid.

In Frankrijk komt aan Napoleon III de eer toe den grondslag te hebben gelegd tot den tegenwoordigen bloei der paardenfokkerij. Onder leiding van zijn opperstalmeester generaal Fleury kwamen in Normandië en Bretagne staatsstoeterijen tot stand, waar al spoedig met Engelsche paarden werd gefokt. De meest bekende zware Fransche paarden zijn de Percheron's, afkomstig uit het graafschap Perche; men zag ze vroeger voor de Amsterdamsche tramwagens loopen. Er zijn twee soorten, de kleine en de groote Percheron; de eerste is 1.55 M., de laatste 1.65 M. hoog. In den vorm van het hoofd ontdekt men soms nog een Oostersch type, maar dikwijls is het rechte hoofd lang en smal, de hals kort, de schoft tamelijk ontwikkeld, de schouder lang en krachtig, het kruis afhellend. De Percheron paart aan groote makheid leerzaamheid en kan een matig snellen draf, bij flinke krachtsinspanning, gedurende langen tijd volhouden; het zijn meestal schimmels. — De Engelsche en Fransche zware werkpaarden zijn in ons land geheel verdrongen door de Belgische. Reeds op de groote internationale paardententoonstelling te Vincennes bij Parijs in 1900 plaatste het Belgische paard zich boven den beroemden Engelschen Shire. Wel is de Shire in type sierlijker, maar de Belg is dieper en breeder in verhouding tot zijn hoogte, terwijl de rug korter is.

Onze afbeeldingen zijn van Belgische paarden, die hier door de Nederl. Harddraverij- en Renvereniging werden ingevoerd als dek-hengst. Het Vlaamsche paard was eertijds het grootste uit Europa; zwaar en log, met onregelmatigen gang, kon het alleen in stap worden gebruikt; de hoogte wisselde af tusschen 1.75 en 1.85 M., terwijl het gewicht ± 900 K.G. bedroeg. Het tegenwoordige Belgische paard is circa 1.60 M. hoog; het heeft een breeden, korten hals, matig hooge schoft, korten, sterken rug en een afgerond kruis. Vooral de stand en de ontwikkeling der ledematen is enorm verbeterd. Het dier toont zeer veel energie en heeft een levendig temperament. De gang is regelmatig en naar verhouding van den zwaren lichaamsbouw zeer snel. Doorgaans zijn zij bruin of donkergoudkleurig. Bij goede voeding en verstandig optreden kunnen deze paarden reeds op tweejarigen leeftijd voor het werk gebruikt worden.

Zooals wij in den aanvang reeds mededeelden wordt in Nederland het fokken van zware werkpaarden zeer aangemoedigd. In Zeeland en

BRISAC DE COURCELLES,
BELGISCHE DONKERBRUINE HENGST, GEBOREN IN 1903.

Limburg wordt uitsluitend met koudbloedhengsten gefokt, in Noord-Brabant, Zuid-Holland en Gelderland neemt dit fokken toe. Verleden jaar waren in ons land circa 300 koudbloedhengsten.

Uit hetgeen wij schreven blijkt, dat het aantal zware werkpaarden in ons land zeer toeneemt, wat waarlijk in het belang is van onzen landbouw en den uitvoerhandel. Door het uitloven van groote premies bij de keuringen en het bevorderen van den invoer van Belgische paarden, kan deze fokkerij groote afmetingen aannemen.

DUVAL VERWEY.

Foto J. Magiels. HET CONDROZPAARD, OOK GENOEMD DUBBELE ARDENNER.

„CHANTECLER” OP DE BLOEMENTENTOONSTELLING TE HAARLEM.

NATIONALE BLOEMENTENTOONSTELLING TE HAARLEM.

I.

Op gij allen, die belangstelt in bloemen en planten! Op gij allen, die u interesseert voor een der voornaamste takken van onze bodem-cultuur! Op gij allen, die iets voelt voor een der werkzaamste vakverenigingen hier te lande, die toonen wilt mede te vieren het vijftig jarig bestaan van de Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur! Op gij allen naar Haarlem!

Getrouw aan haar tradities, die er steeds op gericht waren de bloembollencultuur te verbeteren, viert deze Vereeniging haar gouden feest op een wijze harer waardig, n.l. door het houden van een bloemententoonstelling op zoo'n groote schaal, als er lier te lande pas één gehouden is.

De „Nationale Bloemententoonstelling” wordt dit feest genoemd, en met recht draagt het dezen naam, want drie van de voornaamste cultuur-centra van ons land, het bloembollendistrict, Boskoop en Aalsmeer zullen aan ieder, die er komt, Nederlander en buitenlander, laten zien, wat onze nationale Tuinbouw vermag. En wanneer dan de duizenden, die eerst de Zeistertentoonstelling bezochten, thans weder deze bewonderen, dan zullen zij erbij moeten gevoelen voor een vak, waarop zij meenden steeds uit de hoogte te mogen neerzien, dan zullen zij bemerken, dat de Tuinbouw iets tot stand kan brengen, wat wellicht geen ander vak alleen vermag te doen, en tot de overtuiging komen, dat hij, dien men vaak smalend een tuinman of een bollenboer noemt, een heel wat ontwikkelder en ondernemender man is, dan men ooit vermoedde.

Zij, die meenen, dat onze nationale Tuinbouw bij het buitenland ten achter staat, zij trekken naar Haarlem, niet eens, doch drie of vier maal, en zij zullen tot de overtuiging komen, dat onze Tuinbouwers op gelijke hoogte, zoo niet hooger staan dan talrijke van hun buitenlandsche vakgenooten.

Door dat op zoo duidelijke wijze aan ons Nederlandsch publiek te toonen, heeft de jubilerende Vereeniging voor Bloembollencultuur een onschatbaren dienst aan onzen vaderlandschen Tuinbouw bewezen, waarvoor allen haar Hoofdbestuur met zijn wakkeren Voorzitter en Secretaris, de heeren Ernst H. Krelage en Johs. de Breuk, steeds dankbaar zullen zijn.

Op Woensdag 23 Maart werd deze tentoonstelling door Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden geopend en reeds zeer velen hebben haar bewonderd. Een gelukkig denkbeeld was het zeker om tegelijk met de permanente tentoonstelling ook de eerste tijdelijke expositie te openen, aangezien daardoor de luister niet weinig werd verhoogd. Hoewel er toch op het terrein zelf reeds aardig wat te zien is, was dit bij de opening toch nog niet zooveel, dat de bezoekers allen even tevreden zouden geweest zijn. Thans werd in de gcbouwen vergoed, wat er buiten, door het vroege jaargetijde, nog te weinig was.

Toch zal dat ongetwijfeld anders worden. Er zal een tijd komen, dat de volle-grondstentoonstelling verreweg het belangrijkste deel van deze tentoonstelling zal uitmaken en dat zal zijn wanneer de Hyacinten en Tulpen in vollen bloei staan.

Zoals wij indertijd reeds mededeelden, zullen er feitelijk vijf tentoonstellingen plaats hebben, die te zamen één geheel vormen. De grootste en voornaamste zal zijn de z. g. n. permanente of volle-grondstentoonstelling. Deze wordt gehouden op het terrein van de z. g. n. Hertenkamp te Haarlem, door de Gemeente daartoe welwillend afgestaan. Dit ruim 6 H. A. groote terrein is grootendeels bezet met boomen. Monumentale Beuken en Eiken staan er op, en daar tusschen zijn door de tuinarchitecten, de heeren Leon. A. Springer en H. J. Goemans, een aantal bloemvakken gelegd, die alle met bol- en knolgewassen beplant zijn. Overal waar dit, zonder stoornis te veroorzaken, kon ge-

schieden, zijn groepen van Coniferen, Hulsten en andere groenblijvende heesters aangebracht, die met de bloemvakken een harmonisch geheel zullen vormen. Wat dit te beteekenen had, zal men pas begrijpen, wanneer men zich herinnert, dat door 350 inzenders ruim 1500 bloemperken met 1.000.000 bloembollen beplant werden. Er behoort heel wat kennis en goede smaak toe om dit alles zoo te rangschikken, dat het smaakvol en niet bont, dat het aangenaam om te aanschouwen is. Of dit gedeelte van de tentoonstelling geslaagd is, zal pas over ongeveer een maand, wanneer alles in bloei staat, met zekerheid te zeggen zijn, doch hetgeen er thans reeds van te zien is, doet ongetwijfeld het beste verwachten.

Zoals wij in het nummer van 16 November 1909 reeds mededeelden, is het grasveld voor het Paviljoen herschapen in een rechthoekigen tuin. Langs de randen der vakken vindt men banden, die alle met Crocussen beplant zijn. De indruk, dien dit maakt, is inderdaad zeer mooi en doet heel veel voor het overige deel der tentoonstelling verwachten. Het is een inderdaad schitterend kleurenspeel en toont aan, wat men met deze voorjaarsbloeieters bij uitnemendheid vermag. Doch een van de wakkerste afdelingen der Vereeniging heeft op zich genomen dit gedeelte gedurende een groot deel der tentoonstelling te blijven verzorgen, want de Crocussen geraken uitgebloeid en dan zou het geheel doodsch en zonder kleur zijn. Geen nood echter. Zoodra de Crocussen voorbij zijn, worden die verwijderd en door Hyacinten vervangen, die echter ook weder uitgebloeid geraken en dan voor Tulpen plaats moeten maken. Wanneer ook die uitgebloeid zijn, wordt het geheel met Aalsmeersche bloemplanten bezet. Op deze wijze zal dit parterre, dat met de monumentale fontein en het fraaie Paviljoen tot achtergrond zoo'n bijzonder mooi effect maakt, den geheelen duur van de tentoonstelling een waar aantrekkingspunt er van vormen.

Hier en daar, er als het ware één geheel mede vormende, staan in dezen aanleg de z. g. n. vormboomen, *Buxus* en *Taxus* in verschillende vormen gekweekt. Ons land, en wel speciaal Aalsmeer, heeft een wereldreputatie voor de cultuur van dit eigenaardige soort boomen, en wat onze kweekers op dit gebied vermogen, kan ieder hier zien. De vormboomen, die hier geplant zijn, zijn allen symmetrische figuren en maken daarom in dit rechthoekige gedeelte een zeer goede figuur.

Dat er van dezen *Buxus* ook andere figuren te maken zijn, is reeds te Zeist gebleken, doch zoo eigenaardig gegroepeerd als zij hier staan, zagen wij ze daar niet. Terzijde toch van het parterre, onder hooge boomen, heeft de inzender van slanke Coniferen een groote nis gevormd en daarin al de figuren van het veelbesproken tooneelspel „Chantecler” bijeengebracht. Men ziet er den Haan en de Hen, den Fazant en de Merel, de Duif en den Pauw, den Hond en de Pad, allen gevormd door in dezen vorm gekweekte *Buxus*boomen, en zoo getrouw, dat men geen oogenblik behoeft te twifelen aan de diersoort, die men voor heeft. Voor hen, die de beteekenis van de groep niet mochten begrijpen, staat de naam van het tooneelspel er in *Buxus*letters voor. Wij zouden het gezicht van den auteur Edm. Rostand wel eens willen zien, wanneer hij deze inzending zag.

Terzijde van het parterre bevinden zich de hoofdingangen van de groote tentoonstellingsgebouwen. Hierin bevinden zich voornamelijk de inzendingen van de eerste tijdelijke tentoonstelling, die wij in een volgend nummer meer uitvoerig hopen te bespreken. Ruime hallen zijn het met zeer mooi neutraal licht, waarin al de kleuren uitnemend tot haar recht komen. Reeds nu kunnen wij zeggen, dat ieder hier kan zien, dat de Hollandsche Tuinbouwers hun vak bij uitnemendheid verstaan,

dat zij meesters zijn niet alleen in het vervroegen van bol- en knolgewassen, doch ook van bloemheesters alsmede in het kweken van alle mogelijke bloemplanten. Rechts van het tentoonstellingsgebouw staan groepen van bonte Hulsten en Coniferen, die als het ware een langzamen overgang vormen van het rechtlijnige gedeelte naar het meer natuurlijke.

Tegenover het hoofdgebouw bevindt zich een tweede ruim gebouw, dat geheel voor afgesneden bloemen bestemd is en waarin dan ook ruime tafels aangebracht zijn.

Behalve de reeds genoemde, bevinden zich over het terrein nog een aantal andere gebouwtjes verspreid, waarvan wij meer in het bijzonder noemen het fraaie kunstgebouw aan het eind van den hoofdweg en het ruime restauratiegebouw tegenover de muziektent aan de Dreef. In het eerste zal tijdens den duur van de tentoonstelling een schilderijenverzameling, voornamelijk bloemen en planten betreffende, geplaatst worden.

Zooals wij indertijd reeds mededeelden, wordt de overgang van den eenigszins diep liggenden Hertenkamp tot het groote parterre gevormd door een rotsgroep waaronder een beek is aangelegd. Dank zij den regenrijken winter is de beek ruim van water voorzien.

Op enkele plekken zijn de boorden beplant met groepen fraaie *Rhododendrons*. De forsche heesters vertoonen nu alleen nog slechts hun donker groene bladeren, doch de talloze knoppen doen het fraaie schouwspel vermoeden, dat deze groepen zullen te zien geven, wanneer zij in vollen bloei staan.

Voor aan de rots staande, werd ons oog getrokken door eenige schitterende kleuren aan den voet van een groep kerngezonde *Prunus Lauro-Cerasus* en naderbij komende, herkenden wij er de fraaie *Hepatica triloba* in. Prachtig doen de lieve blauwe, roode en witte bloempjes tegen het donkergroen van de Laurierkers, Hij, die ze hier plantte, wist wel hoe hij ze het best tot haar recht kon doen komen. Iets verder schitteren groote gekleurde vlekken tusschen de hooge boomen door, het blijken groote groepen Crocussen te zijn. Kunnen de bezoekers in het voorgedeelte zien hoe geschikt deze voorjaarsbloeisters voor parterres zijn, hier kunnen zij waarnemen, dat zij zich ook voor een vrije beplanting onder boomen bij uitstek leenen.

Brutaal doen de groote vlekken geel, blauw en wit tegen de eeuwenoude stammen, zij vloeken er als het ware tegen, doch wij zouden het haast een harmonisch vloeken durven noemen.

Weer een eind verder staan wederom Crocussen te bloeien, doch hier was het er den inzender blijkbaar om te doen den bezoekers te toonen, hoe talrijke verscheidenheden er ook van deze plantensoort zijn en welke fraaie kleuren men er bij aantreft. Op een groot aantal kleinere vakjes staat toch iedere variëteit apart. Dat ook deze wijze van tentoonstellen voor de bezoekers van waarde is, valt zeker niet te ontkennen, al is de groepeerings dan ook niet zoo schilderachtig als die van de eerst vermelde. Doorwandelende treffen wij nogmaals een inzending van deze bloemplanten ook los en verdienstelijk gerangschikt.

Wanneer nu de bezoekers deze Crocussen zien, dan vermoeden zij zeker niet, welke zorgen deze planten der tentoonstellingscommissie veroorzaakten. Zij behooren toch tot onze vroegste voorjaarsbloeisters en door het bijzonder zachte voorjaarsweer waren zij zoo ver ontwikkeld, dat er groot gevaar bestond, dat zij op den dag der opening uitgebloeid zouden zijn. Hier moest voor gezorgd worden en dit geschiedde door ze te schermen, ditmaal niet tegen de koude doch tegen de zon. Door de vakken, die zoo goed als in vollen bloei stonden, met dennetwijgen te bedekken, belette men, dat de zon ze bescheen en werden zij dus teruggehouden. De resultaten, die men zodoende verkreeg, waren inderdaad zeer bevredigend. Liefhebbers, die in hun tuinen vakken met Crocussen beplant hebben en ze tegen een bepaalden tijd in bloei wenschen te zien, kunnen wij gerust aanraden deze methode te volgen.

Er zijn echter nog meer mooie voorjaarsbloeisters op het terrein te zien. Wanneer men, uit de gebouwen komende, het aardige rustieke bruggetje over de beek overgaat, dan ziet men al spoedig een groepje van dergelijke planten bij elkander staan. Hier merkten wij o. a. op de aardige *Muscari Argei*, die haar trosjes lichtblauwe bloempjes boven het groen koket uitsteekt; de *Galanthus Elwesii*, een Sneeuwkllokje met buitengewoon groote bloemen, die, vreemd genoeg, hier te lande niet populair kan worden; de mooie, schitterend gele *Eranthis hyemalis*, een voorjaarsbloeister bij uitnemendheid; de *Scilla bifolia* met haar donkerblauwe bloempjes; de bijzonder levendig paarsroode *Bulbocodium vernum*, wier schitterende bloemen reeds op een afstand zijn te zien; de dubbele roode *Hepatica triloba*, een inderdaad zeer mooie verscheidenheid, en ten laatste de *Iris reticulata*, met haar intensief blauwe bloemen, wier goudgele oogen den bezichtiger tegenschitteren. Al deze plantjes staan hier tot een groepje bijeen te bloeien en voor den plantenlief-

hebber is er een goede keuze uit te doen. Jammer is het, dat de inzender deze groep niet wat ruimer opgevat heeft en door een groot aantal uit te planten het effect heeft aangetoond, dat dergelijke bolgewassen, wanneer zij verwilderd zijn, maken. Juist daartoe toch zijn zij zoo bij uitnemendheid geschikt en worden zij nog veel te weinig gebruikt. Het heeft ons trouwens verwonderd, dat er juist van deze soort bolgewassen, die zoo vroegtijdig bloeien, zoo heel weinig ingezonden is.

Behalve toch de Crocussen, het besproken groepje en enkele randjes van de lieve blauwe *Chionodoxa Luciliae*, zijn ze in het geheel niet aanwezig. Waar er tegenwoordig zoo'n neiging is tot hetgeen de Engelschen kort en bondig „wildgardening” noemen, daar hebben onze bollenkwekers de gelegenheid ongebruikt gelaten een klasse planten ten toon te stellen, die daartoe bij uitstek geschikt is.

Tusschen de boomen, langs enkele groepen mooie *Aucuba's* doorwandelende, komen wij weder op den grooten hoofdweg. Aan de eene zijde wordt deze weg door het ruime kunstsalon afgesloten, aan de andere zijde schittert het witte gebouw van het Paviljoen. Hoe dit geheel er zal uitzien als straks die duizenden Hyacinten en Tulpen in bloei staan, is nu nog niet te zeggen, doch zeker is het, dat de verwachtingen hoog gespannen zijn. Mogen die verwezenlijkt worden en daardoor dit bloemenfeest waardig slagen.

E. TH. W.

OVER DEN KLEINEN KARKIET.

(*ACROCEPHALUS STREPERUS V.*)

...Er singt immerzu, wie das bewegliche Wasser und Schilf ganz stille ist. Er singt aus Lust und Angst, aus Hasz und Liebe, um die Wette mit seinen Nachbarn. Er singt den ganzen Sommer hindurch ...

KLEINSCHMIDT.

HET was op een buitengewoon schoonen zomermorgen, dat ik er nog eens op uit ging om karkieten en rietzangers te hooren en te bespieden. Hoewel de heerlijk verwarmende zon reeds eenige uren op het bedauwde veld had geschinen, hingen aan iederen halm en aan elk grassprietje nog de fonkelende dauwdroppels, zoodat de weide zich als een schitterend kleurig tapijt, spelend in de schoonste kleuren van geel en groen en donkerblauw voor mijn oog uitbreidde.

Boven mij welfde de onafzienbaar blauwe hemel, slechts hier en daar onderbroken door een paar lichte, witte schapenwolkjes. Een ideale dag om vogels te zien en te hooren! Overal zaten ze; op den grintweg, dwars door den polder, scharrelden een paar geelgorzen; een zanglijster zat in den top van een hoogen abeel, en gaf zijn wondermooie strophen ten beste. In de verte duikelden en buitelden de sierlijke kieviten en in hun heerlijk geroep mengde zich harmonisch

het vroolijke, opwekkende gejedel der grutto's en tureluurs.

Een troep kempaantjes stond in kleurige ridderkleedij te vechten dat het een aard had. Hoog steeg de leeuwerik in den blauwen aether. Met holle vleugels komt een groote reiger over het wijde veld zeilen, en aan een slootkant, midden tusschen de warme kleuren der pluimen en aren van zorggras, dravik, vossestaart en timothy stapt onze vriend ooeivaar. Zoo kom ik langzamerhand aan de plaats van bestemming, het moeras. In de verte zie ik, van den hoogerem dijk af, open plekken donker water. Daar liggen overal zwarte eendjes in het meer. Dat zijn koeten; met den kijker zijn zij onmiddellijk van hu ne verwanten, de waterhoentjes te onderscheiden, want die hebben, in plaats van een witte, zoodals de koeten, een roode voorhoofdsplaat. De heele plas is omzoomd met riet, niets dan riet, en daar omheen weer een prachtige bonte rand van gele iisschen, bonte orchideeën, blauwe vergeetmij-nietjes, en roode koekoeksbloemen. Waar het wat drassiger wordt, drijven mooie gele plompen, en bloeien prachtige roze waterviolieren. Maar al dat moois hebben we vandaag niet nodig, wij zijn uitgegaan voor karkieten. Zacht deed het verkwikkende morgenwindje het oeverriet ruischen en golven, waar tusschen de heele rietzanger- en karkietenfamilie zat te zingen. Het zijn allebei heel gewone vogeltjes, en toch bij de meesten nog tamelijk onbekend. Dat ligt dáár aan, dat zij in het dichte wuivende rietbosch zoo moeilijk te bespieden zijn voor den leek. Heb je er echter een klein beetje moeite voor over, dan gelukt de kennismaking toch nog vrij gauw. In het geluid kunt ge u niet vergissen, hoogstens zoudt gij den grooten en den kleinen karkiet nog kunnen verwisselen, maar voor de rest is het gemakkelijk genoeg. Onophoudelijk roept hij zijn eigen naam: „karre karre karre kiet kiet kiet”. Het „karre” heel laag, het „kiet” snijdend scherp. Daarbij komt nog dat er in ieder moeras van eenige beteekenis verscheidene paren voorkomen, en ten slotte is de vogel niet bijzonder schuw. Loop je gewoon langs het riet, of vaar je een rietsloot door, doende of kar-

BROEDENDE KARKIET.

kieten en rietzangers het laatste was, waarmee gij u zoudt bemoeien, dan laten zij u vlakbij komen, en toonen u allerlei aardige, intieme tooneeltjes uit hun leven. Eerst scharrelen zij u, hevig scheldend en tekeer gaande, door het riet achterna, maar wanneer gij de boot een poosje stil legt, of u eenigen tijd in het oevergras hebt neergevlijd, dan houdt hij achterdochtig op met zijn gezang. Lang kan zoo'n karkiet zijn mond echter niet houden, en weldra zwiebelt hij boven uw hoofd aan een rietstengel en krijscht en knarst en piept weer uit den treuren. Nu kunt ge hem op uw dooie gemak bezichtigen. Het is een bleek bruingele vogel, aan de keel wat lichter, en de rugzijde meer in het groen trekkend. Daarbij een bruinachtige staart en boven de oogen een paar onduidelijke streepjes, wenkbrauwen. Met zijn vier stevige, bruine teenen omvat hij den rietstengel, steekt den spitsen kop in de lucht, en dan gaat het weer orre orre orre iet iet..... enz. Plotseling houdt hij op. Een torretje aan den naburigen rietstengel heeft zijne opmerkzaamheid getrokken. Dat moet goede buit verklaard worden. Voorzichtig vliegt onze karkiet van zijn zitplaats af, en zit een ondeelbaar kort oogenblikje later onder aan den stengel. Niet het geringste schokje beroerde het riet, en het ten doode opgeschreven insect vermoedt niets van zijn naderend noodlot. En nu beweegt zich de vogel met kleine, voorzichtige schokjes omhoog, zonder dat één trilling den stengel doet dreunen. Nu zit hij er vlak onder, plotseling rekt hij hals en bovenlichaam zoo ver mogelijk uit, gij hoort het dichtknappen van den stevigen snavel, en de donacia is gesnapt. Hij weet wel, dat het met zijn vliegkunst niet bijzonder gesteld is, en daarom besluit hij te bekruipen hij zijn slachtoffer, zoo iets à la Lederkous. Een enkelen keer tracht hij ook vliegend wel wat te bemachtigen, maar dat gaat hem nooit erg handig af. — Onze karkiet is, met zijn buit in den bek, plotseling verdwenen. — Dat is verdacht. Zou hij al een wijfje hebben, dat zit te broeden? Dan maar even er naar zoeken, zult gij zeggen. Ja, even er naar zoeken, dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, want een karkietenest is maar niet zoo „even” te vinden. Het beste is eerst een zingenden of vechtenden vogel te hooren te krijgen; vooral het laatste is uitstekend, want dan is het huis niet ver meer af. En dan maar zoeken in de buurt. Niet te veel aan den rand van het rietbosch, waar het langzamerhand overgaat in de weide- en moerasflora. Dáár, in de bastaardwederik, zoo mooi met hop en hagewinde omslingerd, van onderen dicht begroeid met brandnetels en koninginnekruid, en met de mooiste moerasplanten, lisschen, egelskoppen en zwanebloemen meer naar den waterkant, dáár moet gij zijn nest niet zoeken. Die herbergen ook wel aardige vogelhuishoudinkjes, zooals van de boschrietzangers, de riet- en geelgorzen e.a., maar de karkiet bouwt alleen midden in het riet, aan een stuk of vier stengels. Hier zit er een. Kijk, het wijfje schiet geruischloos tusschen het riet, en zit nu met haar eega te schelden, te krassen en te krijschen, dat het een aard heeft. Houdt je maar kalm, wij zullen het nestje met de vijf fijne groenachtige eitjes geen kwaad doen, maar het alleen maar eens goed opnemen. Wat een kunstig nestje. Stevig is het om een drietal stengels gevlochten, zoodat het zacht meewiegt met het golvende riet. Er is geen verwrikken aan. Het is dan ook een puur verzinsel, wat er in sommige vogelboeken staat, dat het nest met eenige lussen aan het riet hangt, zoodat, wanneer het water rijst, het heele geval mee omhoog schuift. Larie! Het is geen centimeter te verschuiven, of het zou uit elkander gerukt moeten worden. Toch gaat het nest langzamerhand wel omhoog, maar dat komt zoo.

Toen de karkiet in het voorjaar kwam waren de rietstengels nog lang zoo hoog niet als nu. Dat komt den slimmen rietvriend te pas. Door het groeien en rekken van het riet wordt het nest door de stengels mee naar boven genomen en komt dan vlak onder de bladeren van 't riet te hangen, zoodat kiekendieven of andere eierroovers, die boven de broedplaats rondtrekken, niet zoo licht het nestje in het oog krijgen. Gij kunt dit omhoogschuiven zelf vrij gemakkelijk nagaan, door bij een karkietenestbeginsel (mooi woord!) een stok in den grond te steken. Komt gij dan eenige dagen later terug, dan is er allicht een verschil van eenige centimeters, en na veertien dagen zeker wel van een decimeter. Dalen doet het nest echter natuurlijk nooit.

Het is van een komvormige gedaante, zoo iets als een hangmat, tusschen drie, vier of vijf rietstengels hangende. Het is gemaakt van grassen, fijne vezeltjes en blaadjes, die allerkunstigst tot een sierlijk diep nest geweven zijn. De diepte is ongeveer twee maal zoo groot als de breedte zoodat er al heele deiningen of golvingen moeten gaan om de eieren er uit te doen rollen. Niet zelden deponeert de koekoek zijn ei in een karkietenest. Dat wordt dan een kwade zaak voor de jonge karkietjes. Nog kaal en hulpeloos kun je ze soms dood onder het nest in het moeras vinden, terwijl de jonge koekoek, een ontzettend leelijk beest, met een kop, dubbel zoo groot als zijn lijf, je zit aan te gapen. Maar krijgt het nest geen bezoek van zoo'n heer, dan vormt het jonge karkietgedoe een aardig gezelschap. Nog vóór ze kunnen vliegen, schijnen ze al te willen weten wat dat eeuwige ruischen en ritselen van het riet beduidt, ze gaan er tenminste op uit, nog vóór ze zelfstandig zijn, en maken kleine excursies met de ouwe lui. Bij het nestjeszoeken kom je de kleine dingen nog wel eens tegen in het riet. Ze doen dan, als je ze beetpakt, een verbazend grooten, rooden bek open, om je te verschrikken, maar dat is natuurlijk allemaal ijdel vertoon.

De kleine karkiet is een trekvogel, die ons tegen September verlaat, om begin Mei of eind April weer in z'n waterlandje te verschijnen. Van alle riet- en moerasvogels is hij de aardigste en meest opgewekte. Hij zingt den heelen dag tot laat in den nacht toe.

W.

DE STEENUIL.

(LAT. CARINE NOCTUA).

DE steenuil (ook: Katuil, Poepuil, Huipke) komt in onzen polder veelvuldig voor. Evenals alle uilen is hij een nachtroofvogel. De zon is dikwijls echter nog niet onder, of men hoort reeds het welbekende: kwie-(oe)w, kwie-(oe)w, dat later op den avond vaak van alle kanten weerklinkt.

Het heet in deze streken, dat men den volgenden dag op mooi weer kan rekenen, wanneer 's avonds te voren de uilen veel „schreeuwen”. Ik heb er de laatste weken eens op gelet, doch daarop afgaande, heb ik nog geen reden, ze die barometer-eigenschap toe te kennen. Misschien heeft het ongestadige weer, al een jaar lang, de beesten ook in de war gebracht. Voor den landbouwer is deze uil bepaald zeer nuttig, v.n.l. door het verslinden van muizen. Een boer vertelde me, dat 's avonds, nadat hij een korenstapel in de schuur gereden had, de uilen trouw op hun post zaten, om de muizen op te pikken, die nog in de onderste bindsellaag gevluht waren en begunstigd door de duisternis een goed heenkomen zochten.

Een ander, die bezig was, een stapel binnen te rijden, zag op korten afstand een katuil op een paaltje op wacht zitten, om van de muizen, die van den stapel afsprongen, zijn deel te krijgen.

De steenuil is in gevangen staat, bij goede behandeling een heel lief dier. Zelfs als huisdier kan hij goede diensten bewijzen. Hiervan is mij een aardig voorbeeld bekend. Een bakker op ons dorp had in zijn bakkerij veel last van zekere insecten, de kakkerlakken. Deze kwamen 's avonds van onder den oven en uit alle hoeken en gaten te voorschijn, in zóó grooten getale, dat de vloer der bakkerij er zwart van zag. Een katuil verlostte hem van de plaag. Hij kreeg dien van een jongen, een koewachter, sloot hem overdag op in een hokje en 's avonds als de kakkerlakken hoogtij vierden, liet hij hem uit.

„Neen maar”, zei de man, „dat heb ie nog nooit zoo gezien, zooals dat beest door die bakkerij heen en weer schoot, onophoudelijk pikkende. Na een paar minnten zag je geen beestje meer!”

Dat kleine zangvogeltjes erg gebeten zijn op den katuil is wel bekend. In sommige landen maakt men van den katuil gebruik, om vogels te vangen. Doch dat staat ook in Brehm te lezen, welk werk de meeste lezers wel zullen kennen. Trouwens alles, wat daar van den katuil wordt gezegd, is het lezen wél waard.

Noordgouwe.

J. VIJVERBERG.

Foto J. Vijverberg.

EEN JONGE KATUIL.